

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XXVIII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE

LIBER XXIII:

PROOEMIUM:

Medicina ex arboribus sylvestribus.

CAPUT I.

10



E syluę quidem, horridiorque naturę facies, medicinis carent; sacra illa parente rerum omnium, nusquam non remedia disponente homini, vt medicina fieret etiam solitudo ipsa, sed ad singula illius discordię atque concordię miraculis occurrentibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissident, vt altera in alterius serobe depactę moriantur: quercus verò & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassicę cum vite odia: ipsumque olus, quo vitis fugatur, aduersum cyclamino & origano arescit. Quin & annosas iam, & quę sternuntur arbores, difficilius cędi, ac celerius inarescere tradunt, si prius manu, quàm ferro, attingantur. Pomorum onera à iumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur his, quamuis pauca portent: sudare illico. Ferulę asinis gratissimę sunt in pabulo, cęteris verò iumētis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerum sua cuique sunt venena, ac minimis quoque. Philyra coci & polline nimium salem cibis eximunt. Prędulcium fastidium sal temperat. Nitrosę aut amarę aquę, polenta addita mitigantur, vt intra duas horas bibi possint. Qua de causa & in saccos vinarios additur polenta. Similis vis Rhodię cretę, & argillę nostratis. Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quando vtrunque pinguis naturę est. Oleum solum calci miscetur, quando vtrunque aquas odit. Gummi acetate facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera prætereà alia, quę suis locis dicentur assidue: **Hinc nata medicina.** Hęc sola naturę placuerat esse remedia parata vulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus viuimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum capturę officinas inuenerunt istas, in quibus sua cuique homine vernalis promittitur vita. Statim compositiones & misturę inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in mediõ æstimantur, hulcerique paruo medicinę à Rubro mari imputatur, cum remedia verã quotidie pauperrimus quisque cęnet. Nam si ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, nulla artium vilior fiat. Ita est profectõ, magnitudo populi Romani perdidit ritus, vincendo victi sumus. Paremus externis, & vna artium Imperatoribus quoque imperat. Verum de his aliis plura.

Lotos.

CAP. II.

40

LOton herbam, itemque Ægyptiam eodem nomine, aliis & Syrticam arborem, diximus suis locis. Hęc lotos, quę faba Græca appellatur à nostris, aluum baccis fistit. Ramenta ligni decocta in vino profunt dysentericis, mensuris, vertigini, comitialibus: Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructuque dulcius. Fit & escobe eius medicamentum, ex aqua myrti decocta, subacta, & diuisa in pastillos, dysentericis vtilissimum, pondere Victoriati cum aquę cyathis tribus.

Glans.

CAP. III.

50

GLans intrita duritias, quas cacoethe vocant, cum salsa axungia sanat. Vehementiora sunt ligna & in omnibus cortex ipse, corticique tunica subiecta. Hęc decocta iuat cœliacos. Dysentericis etiam illinitur, vel ipsa glans. Eademque resistit serpentium

ictibus, Rheumatismis, suppurationibus. Folia & bacca, vel cortex vel succus decocti profunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, serpentis plagæ. Datur & ex vino dysentericis. Eadem & ilici vis.

De cocco ilicis, & gallæ, & visco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere.

CAP.

IIII.

Cocum ilicis, vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine instillatur. Est autem genus ex eo in Attica ferè & Asia nascens, celerrimè in vermiculum se mutans, quod ideo scolecion vocât: improbantque. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatam: 10 item albam, nigram, maiorem, minorem. Vis omnium similis. Optima Comagena. Excrecentia in corpore, tollit. Profunt gingiuis, vuæ, oris exulcerationi. Crematæ & in vino extinctæ, cœliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & vnguibus scabris, pterygiis, hulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocâtur. In vino autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur: aduersus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: item intertrigines, & ambuſta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. Eadem crematæ, & aceto falso extinctæ, menses sistunt, vuluâsque procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viscum è robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, expuunt 20 cortices. Optimum est, quod sine cortice est, quodque leuissimum, extrâ fuluum, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit, discutit tumores, siccât strumas. Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adiiciunt, pari pondere singulorum: eoque modo & ad vulnera vtuntur. Vnguium scabritias expolit, si septenis diebus soluantur, nitroque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum è robore sine ferro. Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum sceminarum adiuuare, si omnino secum habeant. Hulcera commanducato impositoque efficacissimè sanari. Roboris pilulæ ex adipe vsino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, siccât collectiones suppurationesque: fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu: cui & insidere expedit, sic 30 candis astringendisve partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, sanguinem fluentem ex vtralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex vino calido, sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano.

CAP.

V.

^{a Mer. Oculis.}
^{Guil. Callis}

Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumque vitiis. ^a Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle alopeciis. Cupressi folia trita, serpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta, si à Sole doleat: item ramici: qua de causa & bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem tri- 40 ta cum duabus partibus panis mollis, & è vino ammineo subacta, pedum ac nervorum dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eiiciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tusæ cum axungia & lomento, profunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum semine, qui mistus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illitusque, cum fico sicca pingui, exemptis granis, vitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum foliis trita potaque, vesicæ & stranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menses cient: scorpionum ictibus aduersantur. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus vtilissimam. Frangit enim eos & extrahit: dolores sedat. Cedri 50 succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vsus, ni capitis dolorè inferret.

Defuncta

Defuncta corpora incorrupta æuis feruat, viuentia corrumpit: mira differentia, cum vitam auferat spirantibus, defunctis pro vita sit. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio vtendum, neque in cruditatibus, quod suaferre aliqui, gustu. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati aut vermibus aurium instillare. Portentum est, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, antè perfusa virilitate. Phthiriasis perungere eo non dubitauerim, itémque porrigines. Suadent & contra venenum leporis marini bibere in passo. Facilius in elephantia si illinatur. Et hulcera sordida & excrementa in iis autores quidam, & oculorum albugines caliginésque inunxere eo: & contra pulmonis hulcera cyathum eius forbere iusserunt: item aduersus tineas. Fit ex eo & oleum, quod pisselæon vocât, vehementioris ad omnia eadem vsus. Cedri scobe serpentes fugari certum est: item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est, fructus cedri, tussim sanant, vrinam cient, aluum sistunt, vtiles ruptis conuulsis, spasticis, stranguriæ, vuluis, admoti. Contra lepores marinos, eadémque quæ supra, collectionibus, inflammationibusque. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim veterem, suspiria, rupta conuulsa. Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus recedenti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis hulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut nardo. Odore comitialibus subuenit, & vulua strangulante, & in stomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appositu vel suffitu: item ramis ellebori circumlitum atque subiectum. Serpentes nidore vrentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vuluâsque conuersas corrigit. Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. Aduersatur & venenis, maximè toxicis, cum myrrha & in vino. Serpentes oleo & spondylion misto tactu necat. Nocere vrinæ existimatur.

De Hammoniaco, & styrace, & spondylion, & sphagno, & terebintho, & chama-pity, & pituyfa, & resinis, & picea, & lentisco.

CAP. VI.

30 **S**imilis Hammoniacci natura atque lacrymæ probandæ, vt diximus, mollit, calefacit, discutit, dissoluit. Claritati visus in collyriis conuenit. Pruritus, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat, efficacius accensum. Prodest dyspnoicis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, vrinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lienem cum aceto & cerâ Cypriâ, vel rosaceo efficacissimè imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo exiguoque nitro, vtile est. Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maximè pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vuluæ præclusæ, duritiæ laboranti. Ciet menses potu, apposituue, aluum mollit. Inuenio potu modico tristitiam animi resolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum: strumas illitum, neruorumque nodos. Aduersatur venenis, quæ frigore nocent: ideo & cicutæ. Spondylion vnâ demonstratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in iocineru vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vuluarum strangulatione: quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur hulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus, cum exprimitur, integendus est, quoniam mirè appetitur à muscis & similibus. Radix derasa, & in fistulas coniecta, callum earum erodit: Auribus quoque instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium, & in iocineris vitio & vuluarum. Capillos crispas facit
50 peruncto capite. Sphagnos, siue sphacos, siue bryon, & in Gallia, vt indicauimus, nascitur, vuluis decocto insidentium vtilis: item genibus & feminum tumoribus, mistus

nasturtio, & aqua salsa tritus. Cum vino ac resina sicca potus, vrinam pellit celerrimè. Hydricos inanit, cum vino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra difficultatem vrinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat, Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori profunt. Cinis corticum intertrigini & ambugis. Potus aluum sistit, vrinam mouet. Suffitu vuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri vtilia sunt, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Syluas, eas duntaxat quæ picis resinæque gratia radantur, vtilissimas esse phthificis, aut qui longa ægritudine non recolligant vires, satis constat: & illum cæli aëra plus ita, quam navigationem Ægyptiam, proficere, plus quam lactis herbidos per montium æltiua potus. 10 Chamapitys Latinè abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior, & incuruæ similis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, paruulo cauliculo, crassitudine digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, sed propter cognationem nominis non differendæ. Profunt aduersus scorpionum ictus. Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & vesicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vrinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouissima contra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus vtilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem Victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. 20 Mortuos partus, ex aceto cocta potaque, eiicere protinus dicitur. Cum honore & pityusa simili de causa dicitur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex est similis piceæ, flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut feminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendat: mammas quoque misto rutæ decocto & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Resinam è suprâ dictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione vini, ac postea in arboribus. Summæ species duæ, sicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentisco, cupresso. Nam eæ ferunt in Asia & Syria. Falluntur, qui eandem putant esse è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo succosam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, virus redolentem. Me- 30 dici liquida rarò vtuntur, & in ouo ferè: è larice propter tussim hulceraque viscerum. Nec pinea magnopere in vsu: cæteris non nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratissima atque leuissima: nationum Cypria & Syriaca, vtraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior sicciorque. In sicco genere quærunt vt sit candida, pura, perlucida. In omni autem, vt montana potius, quam campestris: item Aquilonia potius, quam ab alio vento. Resoluitur resina ad vulnerum vsus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, discutere collectiones: item pectoris vitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus spasticisque illinitur in Sole, totisque corporibus, mangonum maximè cura, ad gracilitatem emendandam, spatiis ita laxantiu 40 cutem per singula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet è lentisco. Inest ei vis astringendi. Mouet & ante cæteras vrinam. Reliquæ ventrem molliunt, cruda concoquunt, tussim veterem sedant, vuluæ onera extrahunt etiã suffitæ. Priuatim aduersantur visco. Panos & similia, cum seuo taurino & melle sanant. Palpebras lentiscina commodissimè replicat. Fractis quoque vtilissima, & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optimè medetur.

De pice spissa, & liquida: & palimpissa, & pissaspalto, & zopissa, & reda, & lentisco.

C A P. V I I.

PIX quoque vnde & quibus conficeretur modis, indicauimus: & eius duo genera, spissum, liquidumque. Spissarum vtilissima medicinæ est Brutia, quoniam pinguislima & refino

resinosissima vtrasque præbet vtilitates: ob id magis rutila, quam cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, è mascula arbore meliorem esse, non arbitror posse intelligi. Picis natura exalfacit, explet. Aduersatur priuatim cerastæ morfibus cum polenta: item anginae cum melle, distillationibus & sternutamentis. Purulentis auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluum soluit, excreationes pectoris adiuuat ecligmate, aut illita tonsillis cum melle. Sic & hulcera purgat: explet cum vua passa & axungia. Carbunculos purgat, & putrescentia hulcera: quæ verò serpunt, cum pineo cortice, aut sulphure. Phthificis etiam cyathi mensura quidam dederunt, & contra veterem tussim. Rhagadas sedis & pedum, panósque & vngues scabros emendat: vuluæ duritias & conuersiones, odore: item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis vrina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice vtuntur. Ad mulierum mammas Brutia, ex vino subferuefacta cum polline farraeo, quam calidissimis impositis. Liquida pix, oleumque quod pisselæon vocant, quemadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpissam. Liquida anginae perunguntur intus, & vua. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circunlitiones, suspiriosos, vuluas, tussim veterem, & crebras excreationes pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, paralyfes, neruorum dolores. Præstantissimum ad canum & iumentorum scabiem. Est & pissasphaltos, mista bitumini pice, naturaliter ex Apollionatarum agro. Quidam ipsi miscent, præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si foetus mammas læserit.

20 Maturum optimum ex eo, quod cum feruet, innatat. Zopissam eradi nauibus diximus, cera marino sale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauium. Additur autem in malaginata ad discutiendas collectiones. Tedæ decoctæ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt. Lentisci, & arbores, & semen, & cortex, & lacryma vrinam cient, aluum sistunt. Decoctum eorum hulcera quæ serpunt, fotu. Illinitur in humidis, & igni sacro, gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacryma sedis vitiis prodest, cum quid sicari exalfierive opus sit. Decoctum & è lacryma stomacho vtile, ructum & vrinam mouens: quod & capitis dolorum cum polenta illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item mastiche lentisci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & smegmata adhibetur, & sanguinem reiicientibus, tussi veteri: & ad omnia quæ Hammoniæ vis. Medetur & attritis partibus, siue oleo è semine eius facto ceræque misto, siue foliis ex oleo decoctis, siue cum aqua virilia foueantur. Scio Democratem medicum in valetudine Cōsidia M. Seruiliij Consularis filia, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter vsu lacte caprarum, quas lentisco pascebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & sambuco, & iunipero.

CAP. VIII.

PLatani aduersantur vespertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ x. quatuor pondere, omnibus serpentium & scorpionum venenis medentur: item ambustis. Tusa autem cum aceto acri, magisque scillite, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & carcinomata, melanias quoque veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est: folia eorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. Cortex è vino scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quam vim aduersus serpentes haberet, indicauimus. Semen foliis eius inest, quo medentur iocineris & lateris doloribus in vino. Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem, ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinque cyathis vini.

50 Non omittendum, ramenta eius & scobem quibusdam cauenda prædici. Aceris radix contusa iocineris doloribus efficacissimè imponitur. Populi albæ vuarum in vnguentis

vsu expofuimus. Cortex potus ifchiadicis & stranguriæ prodeft. Foliorum fuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficaciffima habetur, quæ in Creta nascitur. Comitibus fermen ex aceto utile. Fundit illa & refinam exiguam, qua vtuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor è cauis populi nigrae effluens, verrucas, papulasque, & attrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoque aque propolis ex aqua remedium quàm efficax est. Vlmi & folia & cortex & rami vim habent spiffandi, & vulnera contrahendi. Corticis vtique interior tilia lepras fedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasque & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacry-¹⁰ ma, & vulneribus, & ambustis, quæ decocto fouere prodeft. Humor in folliculis arboris huius nascens, cuti nitorem inducit, faciémque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi vino decocti tumores sanât, extrahuntque per fistulas. Idem præstat & tiliæ cortices. Multi corticem commanducatum vulneribus vtiliffimum putant: folia trita aqua asperfa pedum tumori. Humor quoque è medulla, vti diximus, castratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentisque continet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem ferè vtilis est, atque oleaster. Folia autem tantum in vsu, & ad infantium hulcera in ore commanducata: decocta vrinam cient: menses sistunt illita: sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis syluestre, quod Græci chamæacten, alij heliō vocant, multo breuius. Vtriusque decoctum in vino veteri foliorum, vel seminis, vel radi-²⁰ cis ad cyathos binos potum, stomacho inutile est, aluo detrahens aqua. Refrigerat etiam inflammationem, maximè recentis ambusti: & canis morsum cum polenta molliffimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimque membranæ, quæ circa cerebrum est, lenit infusus. Acini eius infirmiores, quàm reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli mensura, vrinam mouent. Foliorum molliffima ex oleo & sale eduntur, ad pituitam bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: vuluas emolliunt, has & foliorum decoctum infidentium. Caules teneri mitioris sambuci, in patinis cocti, aluum solunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum seuo hircino vehemèter profunt cauliculi illiti. Idemque in aqua macerantur, vt ea sparsa pulices necentur. Fo-³⁰ liorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora, sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, aluum soluit. Iuniperus vel ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro assimilis. Et eius duo genera: altera maior, altera minor. Vtraque accensa serpentes fugat. Semè stomachi, pectoris, lateris doloribus vtile. Inflationes algorisque discutit: tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit: item aluum, baccis ex vino nigro potis: item ventris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinam cient. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis ruptis, torminibus, vuluis, ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus è femine eius in serpentium metu.

De salice, & amerina, & vitilibus, & erice.

CAP. IX.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit: sed si prius colligatur, sanguinem reiicientibus prodeft. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mista sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admisto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga, cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda, quæ obstant oculis: item ad spiffanda quæ opus sunt, ciendamque vrinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum à falce distillans. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calyce Punici calfactus, auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: itè podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foueri nervos vtiliffi-⁵⁰ mum. Flos tritus cum foliis fursures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam

a vetust. codicibus, corticis, habent. vt & Plinius paulo ante sic habet, Corticis interior tilia lepras fedat.

tiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt vsum sæpius sumpta. Amerinæ nigræ fermen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum, psilothrum est. Non multum à falice vitilium vsu dilatat vitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon vocant, alij agnon: quoniam matronæ thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arborem falicis modo assurgit: minor ramosa, foliis candidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere: & cum vngantur, oleo admistum sudorem facere: sic & lassitudines
10 dissoluere. Vrinam cient & menses. Caput tentant vini modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum sistunt, hydropicis & lienibus perquam utiles. Lactis vbertatem faciunt. Aduersantur venenis serpentium maxime quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes: bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duabus foliorum tenerimorum. Et illinuntur vtraque aduersus araneorum morsus: vel perunctis tantum, suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eoque maxime phalangiis aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu: & vuluam etiã suffitu vel appositu purgat: aluum cum pulegio & melle potum. Vomicas panosque difficile concoquens,
20 tes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris hulcera & eruptiones cum melle: testium cum butyro & foliis vitium: rhagadas fedis cum aqua illitum: luxata cum sale & nitro, & cera. Et semen, & folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem sentire. Ericen Græci vocant fruticem non multum à myrice differentem, coloris marini, & penè folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Genista quoque vinculi vsum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci autores sparton appellauere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, cum dixit nauium sparta dissoluta. Nondum enim
30 fuisse Africanum vel Hispanum spartum in vsu, certum est: & cum futiles fierent naues, lino tamen, non sparto, vnquam futas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorum modo nascens, purgat ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnus potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat. Myricen, quam & tamaricen vocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in vino decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus
40 eius expressus in vino bibatur. Adeoque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, vt affirmant, si ex ea alucis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum potumque dant in vasis ex ea factis. Grauis auctor in medicina, virgam ex ea defractam, vt neque terram neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores asseueravit impositam, ita vt tunica cinctuque corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, vt diximus, quoniam nihil ferat, nec feratur vnquam. Corinthus, & quæ circa est regio, bryoniam vocat, eiusque duo genera facit. Syluestrem planè sterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum, maiorem galla, asperum gustu, quo medici vtuntur vice gallæ, & in compositionibus, quas antheras vocant. Et lignum autem
50 & flos, & folia, & cortex in eisdem vsus adhibentur, quanquam remissoria. Datur sanguinem reicientibus cortex tritus, & contra profluvia fœminarum, cœliacis quoque.

Idem tufus impositusque collectiones omnes inhibet. Foliis, exprimitur succus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur: ipsa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel imposita cum rosaceo & cera sedât. Sic & epinyctidas sanât. Ad dentium dolorem auriumq; decoctum eorum salutare est: radix ad eadem: similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponuntur cû polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalanga & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibusq; decoctum infusum prodest, abundantiamq; mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bouis castrati vrinæ immisceatur, vel in potu vel in cibo, Venerem finire. Carbóque ex eo genere vrina ea restinctus in vmbra condi-
tur: idem cû libeat accédere, resoluitur. Magi & id ex spadonis vrina fieri tradiderunt.

De virga sanguinea, & silere, & ligustro, & alno, & edera, & cistho, & cisso, & erythrano, & chamacisso, & smilace, & de clematide.

C A P. X.

NEc virga sanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præsanare, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores sedant. Eiusdem semen tritum, in oleo phthiriasis coërcet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumq; rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrum eadem arbor est, quæ in Oriente cypros. Suos in Europa vsus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vbique veteri hulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus profunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliave. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Ederæ genera xx. demonstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura, quæ aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu: capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro continentique cerebrum membranæ vtiliter mollibus impositis foliis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fouetur os, caputq; perungitur. Lienis & pota & illita profunt. Decoquuntur & cõtra horrores febrium eruptionesque pituitæ, aut in vino teruntur. Corymbi quoque poti vel illiti, lienem sanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus edere tædia narium graueolentiamque emendat, præcipuè albæ fatiæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulētis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoq; imposuisse eos vtile est. Ederæ, quæ chrysocharpon appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, per vrinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo, calefactosque in cortice Punici, instillauit dētium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant: item sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta in vino omnium hulcerum generi, etiam si cacoëthe sint. Lacryma ederæ psilothrum est, phthiriasinque tollit. Flos cuiuscunque generis trium digitorum captu, dysentericos & aluum citam emendat, in vino austero bis die potus. Et ambustis illinitur vtiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalanga prodest. Huius quoque ligni vase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, móxque comburūt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incidant succi gratia, eoque vtantur ad dentes erosos, frangique tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. Gummi etiam in edera quarunt, quod ex acetò vtilissimum dentibus promittunt. Græci vicino vocabulo cisthon appellant fruticem maiorem thymo, foliis ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus, fœminæ albus. Ambo profunt dysentericis & solutionibus ventris

tris, in vino austero ternis digitis flore capto, & similiter bis die potio: hulceribus veteribus & ambustis cum cera, & per se oris hulceribus. Sub his maximè nascitur hypocisthis, quam inter ederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis ederae, coxendicibus utilis è vino potus: item lumbis. Tantamque vim accipiunt, ut sanguinem urinam detrahant. Item chamæcisson appellant ederam, non attollentem se à terra. Et hæc confusa in vino acetabuli mensura, leni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, similitudinè ederae habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixerunt. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, scandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficacissimis, in tantum, ut acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea venena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam esse smilacem priorem, cuius lignum ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellarunt, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen alium soluit acetabuli mensura, in aquæ hemina, aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebano, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythrodano,

alysso & radícula, & apocyno & rore marino, & cachry, & sabina, &

selagine, & samulo, & gummi medicinis.

CAP. XI.

20 **H**arundinis genera XXI demonstrauimus, non aliter euidentiore illa naturâ, quam continuis his voluminibus tractamus. Siquidem harundinis radix contrita & imposita, filicis stirpem corpore extrahit: item harundinem filicis radix. Ex quoniam plura genera fecimus, illa quæ in India Syriâque nascitur odorum vnguentorumque causa, urinam mouet cum gramine aut apij semine decocta. Ciet menstrua admota. Medetur conuulsis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu, magisq; cum resina. Furfuribus hulcerumque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus eius, sitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia hulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficacius & contra ignes sacros collectionesque omnes. Vulgaris harundo extractoriam vim habet, & recens tusa, non in radice tantum. Multum enim & ipsam harundinem valere tradunt. Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Harundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum. Cognata in Ægypto res est harundini papyrus, præcipuæ utilitatis, cum inaruit, ad laxandas siccandasque fistulas, & intumescendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter caustica est. Cinis eius ex vino potus somnum facit: ipsa ex aqua imposita callum sanat. Ne in Ægypto quidè nascitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbis: non omittetur tamen propter miraculum.

30 Scobem eius oculis vnicè mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum passo, caliginem discutit. Ex aqua verò radice, albugines oculorum. Item tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, ruta addita è vino pota. Pecus etiam, & capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. Nec rhus Latinum nomen habet, cum in usum pluribus modis veniat. Nam & herba est syluestris, foliis myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali, cuius aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis vtuntur ad contusa: item coeliacos & sedis hulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & stomatice decoctis ramis ad

eadem, quæ ex moris, sed efficacior admisto alumine. Illiniturque eadem hydropicorum tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: & huius fruticis semen vim habet astringendi refrigerandique. Aspergitur pro sale obsoniis. Aluos soluit, omnesque carnes cum silphio suauiores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle: asperitati linguæ, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis hulcera ad cicatricem celerimè perducit: & fœminarum abundantiam sistit cibo alia est erythrodanus, quam aliqui erythodanum vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pellésque perficiuntur: in medicina vrinam ciet: morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix semenque trahunt menses, aluum sistunt, & collectiones discutunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum. Distat ab eo, qui alysson vocatur, folis tantum & ramis minoribus: nomen accepit, quod à cane commorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto adalligatusque. Mirum est quod additur, saniam conspecto omnino frutice eo sicari. Tingtibus & radícula lanas præparat, quam struthion à Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipsa decocti eius potu: item pectoris vitiis. Vrinam ciet, aluum soluit, & vuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim, orthopnœæ cochlearis mensura. Cum polenta verò & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparidis radice calculos frangit, pellitque. Panos discutit, cum farina hordeacea & vino decocta. Miscetur & malagmatibus & collyriis, claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca: leni quoque ac iocineri. Eadem pota denarij vnus pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est folio ederæ, molliore tamen, & minus longis viticulis, semine acuto, diuiso, lanuginoso, graui odore. Canes & omnes quadrupes necat in cibo datum. Est & rosmarinum. Duo genera eius. Alterum sterile, & alterum cui & caulis, & semen resinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Radix vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vuluas cum vino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purgat & lentigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cum sudor quærendus, illitum: item conuulsis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: ad tussim cum melle prodest. Cachrys multa genera habet, vt diximus. Sed hæc, quæ ex rore supra dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Aduersatur venenis & venenatis, præterquam anguibus. Sudorem mouet, tormina discutit, lactis vbertatem facit. Herba Sabina, brathy appellata à Græcis, duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupressi. Quare quidam Creticam cupressum dixerunt. A multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis verò duplicato pondere eosdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones minuit, & nomas compefcit. Illita hulcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. Gallinæ generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt. Similis herbæ huic Sabinæ est selago appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunicam, qua sinistra exuitur velut à furante, candida veste vestito, purèque lotis nudis pedibus, sacro facto prius quam legatur, pane vinoque. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse. Iidem samolum herbam nominauerunt nascentem in humidis: & hanc sinistra manu legi à ieiunis contra morbos suum bouumque, nec respicere legentem, nec alibi, quam in canali, deponere, ibique contere poturis. Gummium genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiusque erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinem coagulant, & ideo reicientibus sanguinem profunt: item ambustis, arteriæ vitiis. Inutilem vrinam ciet, amaritudines hebetant astrictis cæteris. Quæ ex amygdala
amara

amara est, spissandique viribus efficacior, habet excafactorias vires. Præponuntur aut prunorum, & ceraforum, ac vitium. Siccant illitæ & astringunt: ex aceto vero infantium lichenas sanant. Profunt & tussi veteri, quatuor obolis in misto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorum & vulnerum vtilitatibus maximè conueniunt è spina Ægyptia.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia.

CAP. XII.

SPINÆ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringitque distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiumque abundantiam, etiamnum radice valentior. Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huic similis est spina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multò foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Ipsa folia vel radices ad remediâ opisthotoni bibuntur. Est & acaciæ spina. Fit in Ægypto alba nigræque arbore: item viridi, sed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile: minore est tantum & grano & folliculo. Colligitur autumno: antè collectum nimio validius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusis: mox in pila tufis exprimitur organis: tunc densatur in Sole mortariis in pastillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla vtuntur. Foliorum succus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophaea, & quæ facillimè diluitur, vi summa ad spissandum refrigerandumque est, oculorum medicamentis ante alias vtilis. Lauantur in eos vsus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tingunt. Sanant ignem sacrum, hulcera quæ serpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt, vuluamque & sedem procidentes. Item oculos, oris vitia & genitalium.

De vulgari spina, & syluestri, & de erysicepro, & de appendice spina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicina.

CAP. XIII.

VULGARIS quoque hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radice vsus habet. Per Hispanias quidem multi, & inter odores, & ad vnguenta vtuntur illa, aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina syluestris in Oriente (vt diximus) candida, magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior æquè spinosus in Nisyro, & Rhodiorum insulis, quem alij erysicepro, alij adipatheon, siue dipsacon, siue diacheton vocant. Optimus, qui minimè ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non vbique odoratus. Quam vim haberet cælesti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris hulcera & ozænas, genitalia exulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu. Discutit & strangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluum sistit cortex. Similia præstare syluestrem quoque putant. Spina est appendix appellata, quoniam baccae puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crude per se, & aride in vino decoctæ, aluum citam, ac tormina compescunt. Pyxacanthi baccae contra serpentium icus bibuntur. Paliurus quoque spinæ genus est. Semen eius Afrizuram vocant, contra scorpiones efficacissimum: item calculosis & tussi. Folia astringentiam vim habent. Radix discutit panos, collectiones, vomicas: vrinas trahit pota. Decoctum eius potum in vino aluum sistit: serpentibus aduersatur. Radix præcipuè datur in vino. Aliqui folia contusa addito sale, articulorum morbis imponunt. Profunt baccae purgationi fœminarum, cœliacis, dysentericis, ac cholericis. In vino potæ aluum sistunt. Radix decocta & illita extrahit infixæ corpori. Vtilissima est & luxatis, tumoribusque. Aquifolia arbor in domo aut villa sata, veneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit: itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citrà ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius ad-

labi: tam præcipuam naturam inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura: ideoque ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, astringendique, gingiuis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi. Aduersantur serpētium sceleratissimis hæmorrhoidi & presteri flos aut mora. Scorpionum vulnera sine collectionum periculo inungunt: vrinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturque succus, mox Sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris oculorumque, sanguinem excreantes, anginas, vuluas, sedes, cæliacos potus aut illitus. Oris quidem vitiis etiam folia commanducata profunt: & hulceribus manantibus, aut quibuscunque in capite illinuntur. Cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra: item stomachi doloribus, oculisque proidentibus. Instillatur succus 10 eorum & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Caulicorum ex vino decoctum, vel præsentaneum remediū est. Idem per se in cibo sumpti cymæ modo aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. Aluum sistunt & profluvia sanguinis: dysentericis profunt. Siccantur in vmbra, vt cinis crematorum vuam reprimat. Folia quoque arefacta & contusa, iumentorum hulceribus vtilia traduntur. Mora, quæ in his nascuntur, vel cum efficaciorum stomaticen præbuerint, quàm fatiua morus. Eademque compositione, vel cum hypocisthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ styptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris hulcera, & sedis foueantur: tantaque vis est, vt spongiæ ipsæ lapidescant. Alterum genus rubi est, in quo rosa 20 nascitur. Gignit pilulam castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis. Alia est cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & Lycio, & sarcocolla, & de oporice medicina.

CAP. XIII.

Cynosbaton, alij cynospaston, alij neurospaston vocant: folium habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet, vnde neurospastos dicitur. Alia est à cappari, quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thrysus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Nervus eius cum mastiche Chia commanducatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes colligitur. Candidus 30 pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cæliacis. Radix ad tertias decocta, aluum sistit & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo fouentur sedis atque genitalium hulcera. Cinis è radice deprimit vuam. Idæus rubus appellatus est, quoniam in Ida, non aliàs, nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribusque, sub arborum vmbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris: stomaticisque ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præstat, quæ supra dicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Græcis candidior & fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non vt cæteri aduncis, foliis maioribus. Alterum genus est syluestre, nigrius, & quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur Lycium. Semen secundas trahit. Alter 40 ille candidior astringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accommodatior. Folia vtriusque & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præstantius è spina fieri tradunt, quam & pyxacanthon Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præstantissimum existimatur Indicum. Coquuntur in aqua tussi rami, radicisque, summæ amaritudinis, æreo vase ferè per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amaris succis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo succo faciem purgat, & pforas sanat, crofos angulos oculorum, veteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingiuas, tussim, sanguinis excreationes, fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex hulceribus fluat, illitum, rhagadas, genitalium hulcera, attritus, hulcera recentia, & serpentina, ac putrescentia. In naribus clauos, suppurationes. Bibitur & à mulieribus

mulieribus in lacte contra profluua. Indici differentia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum fregeris, citò nigrescentibus. Astringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile est, sed præcipuè ad genitalia. Sunt qui & faco collam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Vetusitate & hæc maximè nigrescit, melior, quò candidior.

Vnum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit ad dysentericos stomachique vitia, in congio musti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum suis seminibus, Punicis totidem, sorborum sextario, & pari mensura eius, quod rhus Syriacum vocant, croci semuncia. Coquitur vsque ad crassitudinem mellis. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum essent.

*De chamædrye, & chamædaphne, & chamælea, & chamæfyce, & chamæcisso,
& chamæleuce, & chamæcyparisso, & ampelopraso, & stachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Ægyptia medicina.*

CAP. XV.

Chamædryes herba est, quæ Latinè triffago dicitur. Aliqui eam chamædropem, alij Teucrion appellauerunt. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuisura quercus. Alij ferratam, & ab ea ferram inuentam esse dixere, flore penè purpureo. Carpitur prægnans succo in petrosis, aduersus serpentium venena potu illituque efficacissima: item stomacho, tussi vetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit, vrinam & menses ciet. Ob id incipientibus hydropicis effiçax, manuum scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vsque ad tertias. Faciunt & pastillos, terentes eam ex aqua. Ad supra dicta sanant & vomicas, & vetera hulcera, vel fordida cum melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitii. Foliorum succus cum oleo caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne vnico ramulo est cubitali ferè, folio tenui, lauri similitudine. Semen rubens admixtum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardore refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. Menses succus eius, & vrinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus. Chamæleucæ similitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat: detrahit pituitam bilémque, foliis in duabus absinthij partibus decoctis, succoque eo cum melle potu. Foliis impositis & hulcera purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicatq; ad albugines oculorum se capere, ad alligata discuti id vitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumque oculis salutarem esse. Chamæfyce lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisque nascens. Claritati oculorum, & cõtra suffusiones vtilissima, & cicatrices, caliginem, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinque ferè, foliosa: cum floret, existimari potest alba viola, radice tenui, cuius bibunt ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus v i j. diebus, admodum amara potione. Chamæleucen apud nos farranum siue farfugium vocant. Nascitur secundum fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atque is nidore per infurnibulum imbibitur in vetere tussi. Chamæpeuce larici foliis similis, lumborum & spinæ doloribus propria est. Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumque pollet. Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis porri, ructu grauis. Contra serpentium ictus effiçax. Vrinam & menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur & à partu mulieribus, & cõtra canis morsum. Ea quoque quæ stachys vocatur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque, & odoris iucundi, colorisque in luteum inclinati. Pellit menstrua.

50 Clinopodium, alij cleonion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, serpyllo similem, furculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florũ ambitu, speciem lecti

pedum præbens. Bibitur ad conuulsa rupta, strangurias, serpentium ictus. Item decoctæ succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Italia centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum iacentem in aruis: Græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in vino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque denarij vnus pondere: sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, vnam quam aliqui echiten vocant, alij laginem, nonnulli tenuem scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles scammonia ramos habet, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Inuenitur in vineis aruisque. Estur, vt olus, cum oleo ac sale: aluum ciet. Eadem à dysentericis cum lini semine in vino austero forbetur. 10 Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito vdo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo viridi, phthificos iuuant cum melle. Lactis quoque vbertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur, folio lauri, longa tenuisque, aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Ægyptus hanc maximè gignit.

De aro & dracunculo, & draconio, & ari, & millefolio, & herba eiusdem nominis, & pseudobunio, & myrrhi, & onobrichi medicina. CAP. XVI.

QVæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum draconio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. Glaucias fatu discreuit, dracotium syluestrem arum pronuntiando. Aliqui radicem aron appellauerunt, caulem verò draconium, in totum alium, si modò hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multoque maiorem, & qua manus impletur. Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo: vnde & ei nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi feruens mordaxque tradendo: tantumque inesse ei virus, vt olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primum in cibis sceminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. Pectoris vitia purgare, & aridum in potione inspersum, aut ecligmate vrinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho, interaneisque exulceratis ex lacte 30 ouillo bibendum, ad tussum in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, vt decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item suggillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleopantus & pro antidoto cõtra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quò tussientibus modo: semè intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Dieuches tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permistum in pane cocto dedit. Diodotus phthificis è melle ecligmate, & pulmonis vitiis: ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit, tussum decocti ius cum melle. Hulcera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis profunt ex vino & oleo cocta. Aluum inaniunt 40 ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle profunt: item articulis podagricis cum sale, recentia vel sicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos feminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si à partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore, cum crematur, priuatimque aspides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniantur. Perunctos quoque aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In foliis ari caseus optimè seruari traditur. Dracunculus, quem dixi, hordeo maturescente effoditur Luna crescente. Omnino habentem 50 serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorem: vt & menses, si ferro non

non attingatur, sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem, quod Græci draconion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est, foliis betæ non sine thyrso, flore purpureo. Hoc est simile aro. Alij radice longa, veluti signata articulosaque, monstrantur tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit, folio maiore, quàm cornus, radice harundinea, totidem, vt affirmabant, geniculata nodis, quot haberet annos, totidemque esse folia. Hi ea ex vino vel aqua contra serpentes dabant. Est & aris, quæ in eadem Ægypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis, & vtique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera vnum tantum emittens. Medetur vtraque
 10 huculceribus manantibus: item combustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistit, decoctarum in aqua, & postea tritarum rosaceo addito. Sed vnum miraculum ingens, contacto genitali cuiusque sceminini sexus, animal in perniciem agi. Myriophyllon, quod nostri millefolium vocant, caulis est tener, similis sceniculo, plurimis foliis: vnde & nomen accepit. Nascitur in palustribus, magnifici vsus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates vrinæ & vesicæ, & suspiria, præcipitatisque ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij vsus ad vulnera: boum neruos abscissos vomere solidari ea, rursusque iungi addita axungia affirmans. Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. Contra tormina atque stranguriam, laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami eius quini fenive. Myrrhis, quam alij smyrhizan, alij myrrham vocant, simillima est cicutæ, caule foliisque & flore, minor tantum & exilior, cibo non insuauis. Ciet menstrua & partus cum vino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthificis in forbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Hulcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua tri-
 20 duo macerata sanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulò, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinae modum & inspersa vino albo, strangurias finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet.

De coriaceia, & callicia, & menaide, & alijs xxiij. & medicinis earum, quas quidam Magicas esse dicunt, & de confidia, & de aproxi, & de recidiuis.

CAP. XVII.

30 **I**N promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de Magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrare Pythagoras atque Democritus, confectati Magos. Coriaceia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foueantur, dicit. Eundem effusum in herba qui vestigio contigerint, aut fortè resperfi fuerint, insanabiles perire, monstrifica prorsus natura veneni, præterquam contra venena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo concipiat ignes, vt naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamuis sanatos, admonitionem
 40 eorum sentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & violam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen eius à quibusdam Cleempro medico adscribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque vindicant. Et id ipsum auctoritatem voluminibus affert, si quis alius curæ suæ opus, illo viro dignum iudicauit: quod fecisse Cleempro, cum alia suo & nomine ederet, quis credat? Democriti certè chirocineta esse constat. At in his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus, quanto portentosiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomē, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Quæ de causa & marmaritin vocari. Magos vtique ea vti, cum velint Deos euocare. Achæmenidon, colore electri sine folio, nasci in Tardistilis Indiæ, cuius radice in pastillos digesta, in dieq; pota in vino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per varias numinum imaginationes. Eandem hippophouada appellat, quoniam equæ præcipuè caueant
 50

eam. Theombrotion xxx. schœnis à Choaspe nasci, paonius picturis similem, odore eximio. Hanc autem à regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemque mentis: eandem semnion à potentia maiestate appellari. Aliam deinde adamantida, Armenia Cappadociaque alumnam. Hac admota, leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore: colligi, cum Sol in Leone sit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ vrinæ aspersu recreari. Æthiopida in Meroë nasci. Ob id & Meroidem appellari, folio lactucæ, hydropicis vtilissimam è mulso potam. Ophiusam in Elephantine eiusdem Æthiopiæ, liuidam, difficilè inque aspectu, qua pota terrorem minasque serpentium obuersari, ita vt mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum vinum. Thalasseglen circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur: hac pota lymphari homines, obuersantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Sufis Persidis nasci, qua pota Magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cum myrrha & vino, varias obuersari species, ridendique finem non fieri, ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. Syflitieterida à cōiuctu in Perside nominari, quoniã hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant. Casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum vllis aliis herbis. Eandem Dionysonymphadem, quoniam vino mirè conueniat. Helianthen vocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Persarum reges, vt fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermefias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulchros bonosque: non herba, sed compositio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, postea admisto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à cōceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & formâ, atq; bonos. Harum omnium Magica quoque vocabula ponit. Adiecit his Appollodorus affectator eius herbam æschynomenen, quoniã appropinquante manu folia contraheret. Aliã crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridè, cuius aspersu è vino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampferotè celebrer arte Grammatica paulò ante, cuius omnino tactu redirent amores, vel cū odio depositi. Et abundè sit hæcenus attigisse insignia Magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicina.

CAP. XVIII.

ERiphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in auena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, vnde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Equè nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hæc aliqui esse dicunt, alij similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita. Celebratur autem & à Græcis stratiotis, sed ea in Ægypto tantum & inundatione Nili nascitur, aeizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera sanat ex aceto illita: item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus, pota cum thure masculino mirificè sistit.

De herba qua nascitur in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & de herba lingua, & cribro, & simetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & dachylo, & fenograceo medicina.

CAP. XIX.

Herba in capite statuæ nata, collectaq; alicuius in vestis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæcunque à riuis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita vt nemo colligentem videat, cōtra tertianas adalligata læuo brachio, ita vt æger quid sit illud ignoret, tertianas æcere traditur. Lingua herba nascitur

scitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis (adiiciunt vt nigra sit & sterilis) alopecias emendat vnguentum in Sole. Cribro in limite adiecto herbæ intus extantes decerpæ adalligatæque grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur supra firmetarris, contra anginas efficacissimè pollet ex aqua pota. Herba, iuxta quam canes urinam fundunt, euulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrimè medetur. Rombotinum arborem demonstrauius inter arbuta. Iuxta hanc viduam vite nascitur herba, quam Galli rhodoram vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia vrticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, præcipua contra tumores feruorésque & collectiones cum axungia veteri tusa, ita vt

10 ferro non attingatur: qui perunctus est despuat ad suam dexteram ter. Efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungat dextrorsus. Herba impia vocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo vestita atque capitata. Inde alij ramuli exurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potiùs ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & vino admisto. Mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaque & suis dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem appellant à similitudine pectinum,

20 cuius radix cum malua tusa, omnia corpori infixæ extrahit. Veteriosa curat, quæ exedum vocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota: ea mularis dicitur, aliis que nominibus. Nomias curat: efficacissimamque aduersus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio. Philanthropon herbam Græci appellant hirsutam, quoniam vestibus ad hærescat. Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex vino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. Medetur & suis hæc effossa sine ferro, & addita in colluuiem poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adiciunt & fodientem dicere oportere: Hæc est herba argemon, quam Minerua reperit suis remedium, qui de illa gustauerint. Tordilen alij fermen filis esse dixerunt: alij herbam per se, quam & fyreon vocauerunt. Neque

30 aliud de ea proditum inuenio, quàm in montibus nasci, combustam potu ciere mentes, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice: succo eius ternis obolis hausto renes sanari: addi radicem eius & in malagmata. Gramen ipsum est inter herbas vulgatissimum. Geniculatis serpit internodiis, crebròque ab his, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnasso tantum ederacea specie densius, quàm vsquam, fruticant, flore odorato candidoque. Iumentis herba non alia gratior, siue viridis, siue in sceno siccata, cum detur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnasso excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis hic est. In vicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad vulnera cõglutinanda, quod & ipsa herba tusa præstat, tueturque ab inflammationibus plagas. Decocto adicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, mirrhæque tertiæ portiones. Rursusque

40 coquitur in æreo vase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur & urinæ difficultatibus, hulceribus vesicæ. Calculos frangit. Semen vehementius urinam impellit. Aluum vomitionesque sistit. Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem vel vnus, vel è duabus tribusve herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana succida nigra iubeant, ad remedia strumæ panorumve. Ieiunum debere esse qui colligat: ita ire in domum absentis cui medetur, superuenientique ter dicere, ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduòque id facere. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino

50 gramen ad dimidias à balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen vocent trium generum: cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon appellant: hos conuo-

lutos naribus inferūt, extrahuntque sanguinis ciedi gratia. Altero quod est acizoo simile, ad paronychia & pterygia vnguium, & cum caro vnguibus increuit, vtuntur cū axungia, ideo dactylon appellant, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis est. Sistit hulcera quæ serpunt. Gramē capiti circumdatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. Camelos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta vias nascitur. Nec *fœnogræco* minor autoritas, quod *telin* vocāt, alij *carphos*: alij *buceras*, alij *ægoceras*, quoniā corniculis semē est simile, nos *filiciā*: quod quomodo sereretur, suo loco docuimus. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti *fœminarum* pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue cōtractio sit vuluæ, fouētur, insidunt: infusum quoq; prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni additō nitro decoctum & impositum medetur. Itē ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ, vt cum tertias partes biberint, calidā lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam *fœnigræci* cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa cōtra vuluæ cruciatus subiecit. Item imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinens, perungique præcipiens. Theodorus *fœnogræco* miscuit quartam partē purgati nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion *fœnigræci* semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum eius vtilissimum sit vuluis interaneisque exhulceratis, sicuti semē articulis atq; præcordiis. Si verò cum malua decoquatur, postea addito mulso potus ante cætera vuluis interaneisque laudatur. Quippe cum vapor quoque decocti plurimum profit. Alarumque etiā graueolentiam decoctum *fœnigræci* semen emendat. Farina porrigines capitis furfurēsque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autē decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusque quæ recedunt ab ossibus: aceto verò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex vino purgat: mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exhulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECVNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXV.

PROOEMIUM.

Natura herbarum sponte nascentium.

CAPVT I.



PSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ prisorum diligentiaque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodesse posteris vellent. At nos elaborata iis abscondere atque suppressere cupimus & fraudare vitam etiam alienis bonis? Ita certè recedunt, qui pauca aliqua nouere, inuidentes aliis: & neminem docere, in auctoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda vita mores absunt: summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, vt intra vnumquenque rectè facta veterum perirent.

At